

Usporedba utjecaja velike recesije iz 2008. i pandemije COVIDA-19 na vanjskotrgovinsku razmjenu Hrvatske

Kenda, Luka

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Economics and Business / Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:148:905670>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-ShareAlike 3.0 Unported / Imenovanje-Nekomercijalno-Dijeli pod istim uvjetima 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-02**

Repository / Repozitorij:

[REPEFZG - Digital Repository - Faculty of Economics & Business Zagreb](#)

Luka Kenda

USPOREDBA UTJECAJA VELIKE RECESIJE IZ 2008. I
PANDEMIJE COVIDA-19 NA VANJSKOTRGOVINSKU
RAZMJENU HRVATSKE

Završni rad

Sveučilište u Zagrebu

Ekonomski fakultet- Zagreb

Kolegij: Osnove hrvatskog gospodarstva

Mentor: Izv.prof.dr.sc Tomislav Sekur

Broj indeksa: 0067608538

Zagreb, rujan 2022. godine

SADRŽAJ

1.	2	
2.	3	
2.1	Analiza međunarodne razmjene	2
2.2	Robna razmjena po županijama	6
2.3.	Najznačajniji uvozni i izvozni resursi	9
3.	VANJSKOTRGOVINSKA RAZMJENA HRVATSKE 2008. GODINE	9
3.1	Uvoz i izvoz Republike Hrvatske tijekom krize	9
3.2	Utjecaj velike krize na gospodarstvo	9
3.3	Odluke Vlade vanjskotrgovinske razmjene za vrijeme krize	9
4.	VANJSKOTRGOVINSKA RAZMJENA HRVATSKE 2019. GODINE	9
4.1	Razmjena dobara za vrijeme COVID-19 krize	10
4.2	Rješenja za sprječavanje krize	10
5.	USPOREDBA UTJECAJA VELIKE KRIZE I KRIZE COVID-19 NA GOSPODARSTVO HRVATSKE	10
5.1	Novčana usporedba velike krize i COVID-19 krize	10
5.2	Reakcije hrvatskog gospodarstva	10
5.3	Posljedice krize 2008. godine i COVID-a na vanjskotrgovinsku razmjenu	10
5.4	Međunarodna razmjena danas	10
6.	ZAKLJUČAK	10
7.	LITERATURA	11

Luka Kenda

Ime i prezime studenta/ice

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je završni rad
(vrsta rada)
isključivo rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu, a što pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

U Zagrebu, 7.7.2022.

Student/ica:

Kenda

(potpis)

1. UVOD

Cilj ovog rada je usporediti vanjskotrgovinsku razmjenu Hrvatske za vrijeme krize 2008. godine i COVID-19 krize 2019. godine. U tu svrhu u radu će se dati detaljan prikaz vanjskotrgovinske razmjene prije, za vrijeme i nakon pojedinih kriza, reakcije nadležnih tijela na uzroke i provedene odluke u pojedinim godinama. Isto tako biti će nabrojana dobra koja Hrvatska najviše uvozi i izvozi te će se objasniti značaj uvoza i izvoza na Hrvatsko gospodarstvo i probleme s kojima se Hrvatska susrela tokom kriza.

Ekonomska kriza, često zvana i gospodarskom krizom je naziv za pad gospodarske djelatnosti s teškim posljedicama za razinu proizvodnje, dohotka i zaposlenosti. Gospodarska kriza može zahvatiti jednu državu ili cijeli svijet u bilo kojem trenutku, razlozi mogu biti mnogi kao na primjer: rat, prenatrpanost tržišta neprodanom robom, inflacija, nestašica novca, nelikvidnost i mnogi drugi. Postoje tri oblika gospodarske krize s obzirom na gospodarsku konjunkturu, a to su: stagnacija, recesija i depresija. Stagnacija kao ekonomski izraz označava zastoj u ekonomskom rastu zemlje ili gospodarstva. Recesija i depresija su vrlo slični pojmovi a glavna razlika je ta što se recesijom smatra svaka gospodarska kriza koja je manje teška, dok je depresija svaka gospodarska kriza u kojoj se realni BDP smanjuje za više od 10%.

Hrvatska je bila žrtva mnogih kriza, a najznačajnije su kriza 2008. godine i COVID-19 kriza iz koje Hrvatska još nije izašla nakon dvije godine. Kriza 2008. godine započela je u Americi krizom bankarstva i novčarstva koja se vrlo brzo proširila na cijeli svijet, isto tako COVID-19 kriza započela je u Kini 2019. godine tada nepoznatim virusom. Navede krize jako su utjecale na gospodarstvo cijelog svijeta, ali kao što je ranije napomenuto u ovom radu će biti opisan jedan mali dio, tj. vanjskotrgovinska razmjena Hrvatske tijekom kriza.

2. ULOGA I ZNAČAJ MEĐUNARODNE RAZMJENE ZA REPUBLIKU HRVATSKU

2.1 Analiza međunarodne razmjene

U analizi međunarodne razmjene prokomentirati će se i analizirati razdoblje međunarodne razmjene prije i nakon pristupanja EU. Hrvatska je, u gospodarskom smislu, mala zemlja sa bogatim i nedovoljno iskorištenim resursima. To je jedan, ako ne i jedini, razlog zašto je vanjskotrgovinska razmjena iznimno bitna za Hrvatsku te njen gospodarski i ekonomski razvoj. Nedostatak proizvodnih kapaciteta i nedostatak nacionalne izvozne strategije jedni su od problema s kojima se suočava hrvatsko gospodarstvo.

Analiza vanjskotrgovinske razmjene se može podijeliti na dva razdoblja, prije i nakon pristupanja Hrvatske u Europsku uniju. Tablica 1 prikazuje trgovinsku razmjenu RH sa inozemstvom za razdoblje od 2010. do 2012. godine. Na temelju podataka vidljivo je kako je izvoz svake godine rastao, a najveća stopa rasta vidljiva je 2010. godine kada je iznosila 17,4% u odnosu na 2009. godinu. Razlog takvoj stopi razloga je izlazak RH iz gospodarske krize 2008. godine. Isto tako je iz godine u godinu vidljiv rast uvoza roba i usluga, najveća stopa rasta uvoza je 2011. godine, kada je uvoz porastao za 9,7% u odnosu na 2010. godinu.

Tablica 1: Trgovinska razmjena RH sa inozemstvom za razdoblje od 2010. do 2012. godine

Godina	Izvoz (mil. kn)	Stopa rasta (%)	Uvoz	Stopa rasta (%)	Saldo robne razmjene	Pokrivenost uvoza izvozom (%)
2010.	64 892	17,4	110 297	-1,3	-45 405	58,8
2011.	71 234	9,8	121 036	9,7	-49 802	58,9
2012.	72 381	1,6	121 899	0,7	-49 518	59,4

Izvor: Državni zavod za statistiku, 2013.

U tablici 2. je prikazana vanjskotrgovinska razmjena RH sa ekonomskim grupacijama prije pristupanja EU. Jasno je vidljivo u tablici kako je Hrvatska i prije pristupanja EU najviše trgovala sa zemljama članicama EU. Također, može se primijetiti kako je svake godine uvoz

bio za jako mali postotak veći od izvoza, što je jako dobro iako i dalje vanjskotrgovinska bilanca bilježi negativan učinak, kako bi bio pozitivan izvoz treba biti veći od uvoza.

Tablica 2: Vanjskotrgovinska razmjena RH s ekonomskim grupacijama prije ulaska u EU

Udio u ukupnoj razmjeni (%)		EU	CEFTA	EFTA	OPEC	Ostale zemlje
2010.	Izvoz	61,1	18,7	1,1	3,7	15,4
	Uvoz	60,2	5,4	2	0,6	31,8
2011.	Izvpz	59,8	19,2	2,4	2,4	16,2
	Uvoz	61,8	5,9	2	0,8	29,5
2012.	Izvoz	58,2	21	1,3	1,8	17,7
	Uvoz	62,5	6,1	2,5	1	27,9

Izvor: Državni zavod za statistiku, 2013.

Tablica 3 prikazuje vanjskotrgovinsku razmjenu RH sa članicama ekonomskih grupacija u mil. HRK.

Tablica 3: Vanjskotrgovinska razmjena RH sa članicama ekonomskih grupacija u mil. HRK

		2010.	2011.	2012.
EU	Izvoz	36.623	42.632	42.106
	Uvoz	66.387	74.842	76.197
CEFTA	Izvoz	12.137	13.670	15.164
	Uvoz	5.916	7.170	7.455
EFTA	Izvoz	744	1740	950
	Uvoz	2.238	2.446	3.004
OPEC	Izvoz	2.384	1.731	1.324
	Uvoz	606	969	1.196

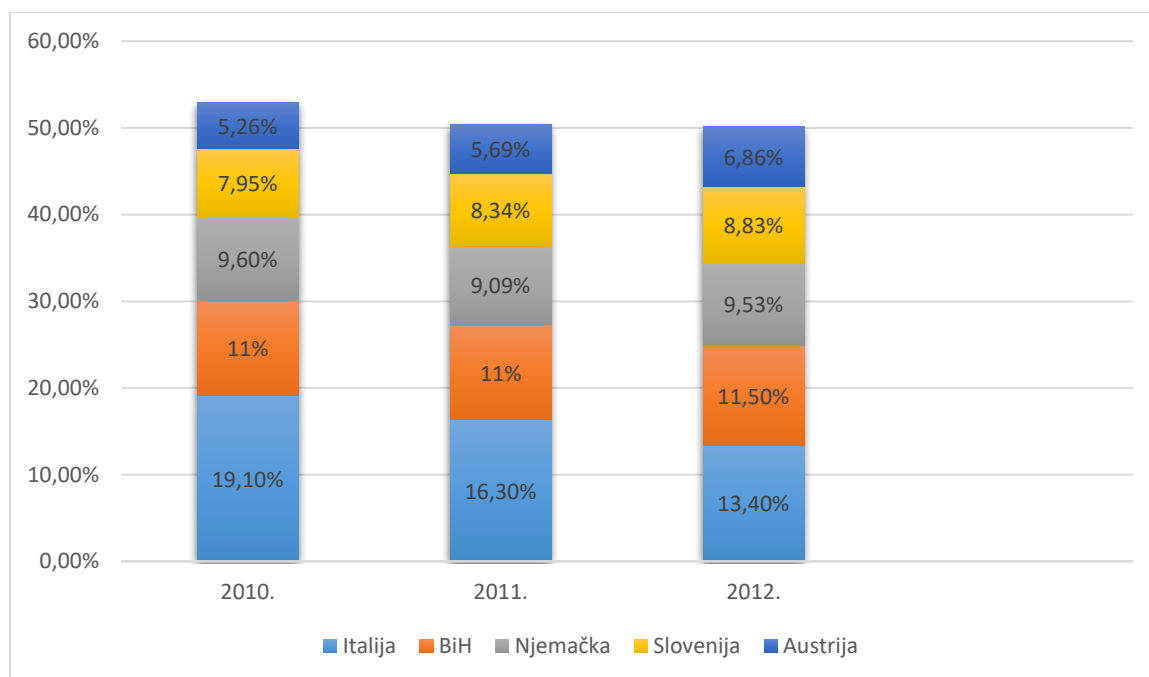
Izvor: Državni zavod za statistiku, 2013.

Nadalje, na grafikonu 1 i 2 prikazani su najveći trgovinski partneri RH prije pristupanja EU te proizvode koji su se najviše izvozili u razdoblju od 2010. do 2012. godine.

Uzeći u obzir grafikon 1 vidljivo je kako su najveći vanjskotrgovinski partneri Hrvatske bile članice EU: Italija, Njemačka, Slovenija i Austrija. U promatranim godinama Italija je bila najveći trgovinski partner RH sa dominantnih 19,1% 2010. godine, 16,3% 2011. i 13,4% 2012. godine. Isto tako je u grafikonu vidljivo kako robna razmjena s ostalim državama raste

dok se s Italijom postepeno smanjivala što nam u 2012. godini dovodi BiH na drugo mjesto, a Njemačku na treće mjesto što se tiče robne razmjene.

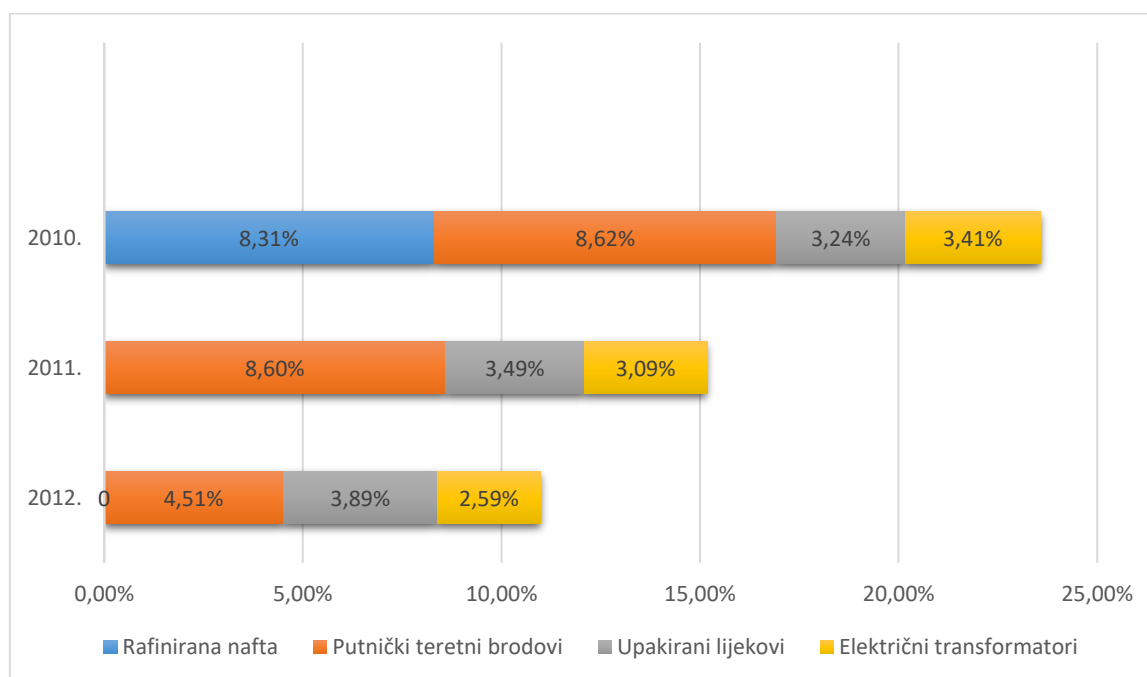
Grafikon 1: Trgovinski partneri RH 2010.-2012.

Izvor: The observatory of economic complexity, 2013.

Grafikon 2 na temelju podataka pokazuje kako je RH najviše izvozila četiri proizvoda: rafiniranu naftu, putničke i teretne brodove, upakirane lijekove te električne transformatore. Tijekom 2010. i 2011. godine Hrvatska je najviše izvozila teretne i putničke brodove koje potom slijedi rafinirana nafta te pakirani lijekovi. Na posljednjem mjestu su električni transformatori. Isto tako, 2012. godine Hrvatska je najviše izvozila rafiniranu naftu, a izvoz teretnih i putničkih brodova pao je za 4%..

Grafikon 2: Najveći izvozni proizvodi RH 2010.-2012

Izvor: *The observatory od economic complexity, 2013.*

To je sve što se tiče vanjskotrgovinske razmjene prije ulaska RH u EU, zatim slijedi što se događalo s vanjskotrgovinskom razmjenom za vrijeme i nakon ulaska u EU. Hrvatska je postala članica Europske unije 1. srpnja 2013. godine. Samim postupkom ulaska u EU Hrvatska je napustila CEFTA-u nakon članstva dugog 10 godina što je utjecalo na hrvatsku trgovinu sa zemljama regije.

Nakon pristupanja EU, Hrvatska je postala dio tržišta Unije unutar kojeg su obuhvaćene sve carine, a uklonjene su sve netarifne prepreke. Time je Hrvatska ostvarila slobodan pristup tržištima svih država članica, ali i državama s kojima EU ima potpisane trgovinske sporazume. To eliminira kontrolu granica EU, pomaže uštedjeti vrijeme i troškove kontrole, špedicije i administracije općenito te ubrzava proces prijevoza robe između Hrvatske i EU. Također, pristupanjem EU, Hrvatska je preuzela zajedničku trgovinsku politiku sa trećim zemljama (Štulec, Vučković i Baković, 2014).

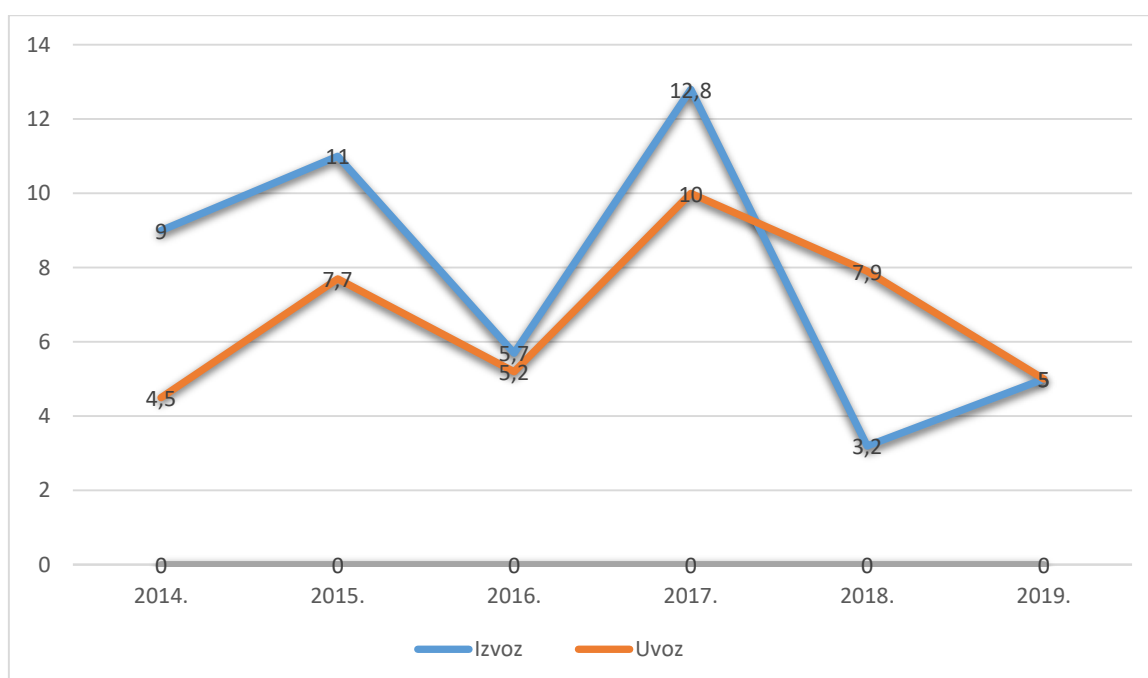
U tablici 4. je prikazana vanjskotrgovinska razmjena Hrvatske nakon pristupanja EU pa sve do 2019. godine. U nastavku, grafu 3, prikazano je kretanje stope rasta uvoza i izvoza RH.

Tablica 4: Vanjskotrgovinska razmjena RH 2014.-2019.

	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
IZVOZ (MIL. KN)	79 099	87 772	92 763	104 602	107 913	113 000
STOPA RASTA (%)	9	11	5,7	12,8	3,2	5
UVOZ (MIL.KN)	130 673	140 748	148 475	163 314	176 216	185 000
STOPA RASTA (%)	4,5	7,7	5,5	10	7,9	5

Izvor: The observatory of economic complexity, 2013.

Grafikon 3: Kretanje stope rasta uvoza i izvoza RH 2014.-2019.

Izvor: The observatory of economic complexity, 2013.

2.2 Robna razmjena po županijama

Logično je za zaključiti kako vanjskotrgovinska razmjena RH nije ravnomjerno raspoređena po njezinim županijama. Vanjskotrgovinsku razmjenu karakterizira koncentracija u šest županija, a to su: Istarska, Splitsko-dalmatinska, Zagrebačka, Varaždinska, Primorsko-

goranska i Grad Zagreb. To su županije koje su možemo reći više razvijene nego ostatak županija u Hrvatskoj. U nastavku će biti prikazane dvije godine 2019. i 2020. godina koje će biti uspoređene i analizirane.

Tablica 5 nam prikazuje robnu razmjenu RH s inozemstvom po županijama u 2019. godini kada je bolest COVID-19 zahvatila svijet. Podaci očekivano pokazuju velike razlike u vrijednosti robne razmjene, trendovima, ostvarenom saldu i strukturi izvoza i uvoza. Robna razmjena je pretežito koncentrirana na Grad Zagreb i manji broj gospodarski snažnijih županija. Od ukupnih 114 208 503 kuna ukupnog izvoza Grad Zagreb izvozi 36 777 336 kn te uvozi 92 738 149 kn od ukupnog uvoza koji iznosi 184 271 464 kn. Uspoređujući jadransku i kontinentalnu hrvatsku vidljivo je kako kontinentalna hrvatska dominira nad jadranskom u uvozu i izvozu, ali isto tako saldo robne razmjene je u daleko većem gubitku u kontinentalnoj hrvatskoj nego u jadranskoj.

Tablica 5: Robna razmjena RH s inozemstvom po županijama 2019. godine

Županija	Vrijednosti, 000 HRK			Udio u RH, %	
	Izvoz	Uvoz	Saldo robne razmjene	Izvoz	Uvoz
Republika Hrvatska	114.208.503	184.271.464	-70.062.961	100,0	100,0
Kontinentalna Hrvatska	80.848.562	146.387.497	-65.538.935	70,8	79,4
Grad Zagreb	36.777.336	92.738.149	-55.960.813	32,2	50,3
Varaždinska	7.286.597	7.602.448	-315.851	6,4	4,1
Zagrebačka	6.450.854	19.291.321	-12.840.467	5,6	10,5
Međimurska	5.362.332	4.453.947	908.385	4,7	2,4
Osječko-baranjska	4.432.356	4.188.285	244.071	3,9	2,3
Krapinsko-zagorska	3.820.394	3.164.535	655.859	3,3	1,7
Sisačko-moslavačka	3.537.604	2.124.926	1.412.678	3,1	1,2
Koprivničko-križevačka	3.135.606	2.255.032	880.574	2,7	1,2
Brodsko-posavska	2.386.809	1.779.532	607.277	2,1	1,0
Karlovačka	2.279.122	1.966.547	312.575	2,0	1,1
Vukovarsko-srijemska	2.115.462	3.328.457	-1.212.995	1,9	1,8
Virovitičko-podravska	1.076.018	710.545	365.473	0,9	0,4

Bjelovarsko-bilogorska	1.060.150	2.003.155	943.005	0,9	1,1
Požeško-slavonska	1.127.922	780.618	347.304	1,0	0,4
Jadranska Hrvatska	18.340.914	24.761.559	-6.420.645	16,1	13,4
Istarska	5.679.664	5.678.904	760	5,0	3,1
Primorsko-goranska	4.294.236	8.135.144	3.840.908	3,8	4,4
Splitsko-dalmatinska	4.743.065	7.447.665	-2.704.600	4,2	4,0
Zadarska	2.021.194	2.103.817	-82.623	1,8	1,1
Šibensko-kninska	913.754	770.922	142.832	0,8	0,4
Ličko-senjska	489.453	159.917	329.536	0,4	0,1
Dubrovačko-neretvanska	199.548	465.190	-265.642	0,2	0,3
Neraspoređeno	15.019.025	13.122.408	1.896.617	13,2	7,1

Izvor: Hrvatska gospodarska komora, 2020.

Tablica 6 nam prikazuje robnu razmjenu s inozemstvom po županijama 2020. godine te je jasno vidljivo kako je COVID-19 kriza imala veliki utjecaj na državnu vanjsku trgovinu. Hrvatska je tako 2019. godine (Tablica 5) izvozila 2 077 749 kn i uvozila 11 838 201 kn više u odnosu na 2020. godinu kada je zapravo počela COVID kriza u RH. U vodstvu je i dalje kontinentalna hrvatska u odnosu na primorsku sa 68,3% izvoza i 77,8% uvoza.

Tablica 6: Robna razmjena s inozemstvom po županijama 2020. godine

Županija	Vrijednosti, 000 HRK			Udio u RH, %	
	Izvoz	Uvoz	Saldo robne razmjene	Izvoz	Uvoz
Republika Hrvatska	112.130.754	172.433.263	-60.302.509	100,0	100,0
Kontinentalna Hrvatska	76.591.964	134.196.770	-57.604.806	68,3	77,8
Grad Zagreb	32.585.607	84.501.373	51.915.766	29,1	49,0
Varaždinska	6.955.158	7.123.768	-168.610	6,2	4,1
Zagrebačka	6.535.866	17.170.176	-10.634.310	5,8	10,0
Međimurska	5.401.178	4.632.609	768.569	4,8	2,7
Osječko-baranjska	4.495.808	4.110.025	385.783	4,0	2,4

Krapinsko-zagorska	3.589.289	2.974.815	614.474	3,2	1,7
Sisačko-moslavačka	3.182.083	2.153.948	1.028.135	2,8	1,2
Koprivničko-križevačka	3.395.357	2.321.743	1.073.614	3,0	1,3
Brodsko-posavska	2.394.686	1.786.354	608.332	2,1	1,0
Karlovačka	2.695.949	1.960.585	735.364	2,4	1,1
Vukovarsko-srijemska	1.973.241	2.651.148	-677.907	1,8	1,5
Virovitičko-podravska	924.195	589.500	334.695	0,8	0,3
Bjelovarsko-bilogorska	1.203.995	1.483.772	279.777	1,1	0,9
Požeško-slavonska	1.259.552	736.954	522.598	1,1	0,4
Jadranska Hrvatska	17.437.330	22.211.983	-4.774.653	15,6	12,9
Istarska	5.281.242	4.699.523	581.719	4,7	2,7
Primorsko-goranska	4.266.593	7.365.647	-3.099.054	3,8	4,3
Splitsko-dalmatinska	3.850.146	6.216.216	-2.366.070	3,4	3,6
Zadarska	2.270.251	2.066.174	204.077	2,0	1,2
Šibensko-kninska	883.164	685.187	197.977	0,8	0,4
Ličko-senjska	538.404	748.564	-210.160	0,5	0,4
Dubrovačko-neretvanska	347.530	430.672	-83.142	0,3	0,2
Neraspoređeno	18.101.461	16.024.509	2.076.952	16,1	9,3

Izvor: Hrvatska gospodarska komora, 2021.

2.3. Najznačajniji uvozni i izvozni resursi

Na početku ovog poglavlja važno je naglasiti zašto su uvoz i izvoz važni za pojedinu državu. Što se tiče izvoza, samo povećanje izvoza ujedno i stvara radna mjesta što donosi manju nezaposlenost, za Hrvatsku, a i ostale male države, zbog financijskih i drugih ograničenja domaćeg tržišta, izvozno orijentiranom ekonomijom jamčen je gospodarski rast. Povećanje izvoza doprinosi unapređenju konkurentnosti proizvoda kao preduvjet uspješnog funkcioniranja u okviru jedinstvenog tržišta EU. Isto tako izvoz povećava sposobnost natjecanja na domaćem tržištu čime se stječu međunarodna iskustva i saznanja o novim tehnološkim dostignućima, novim proizvodima i uslugama. Važno je napomenuti kao izvoz

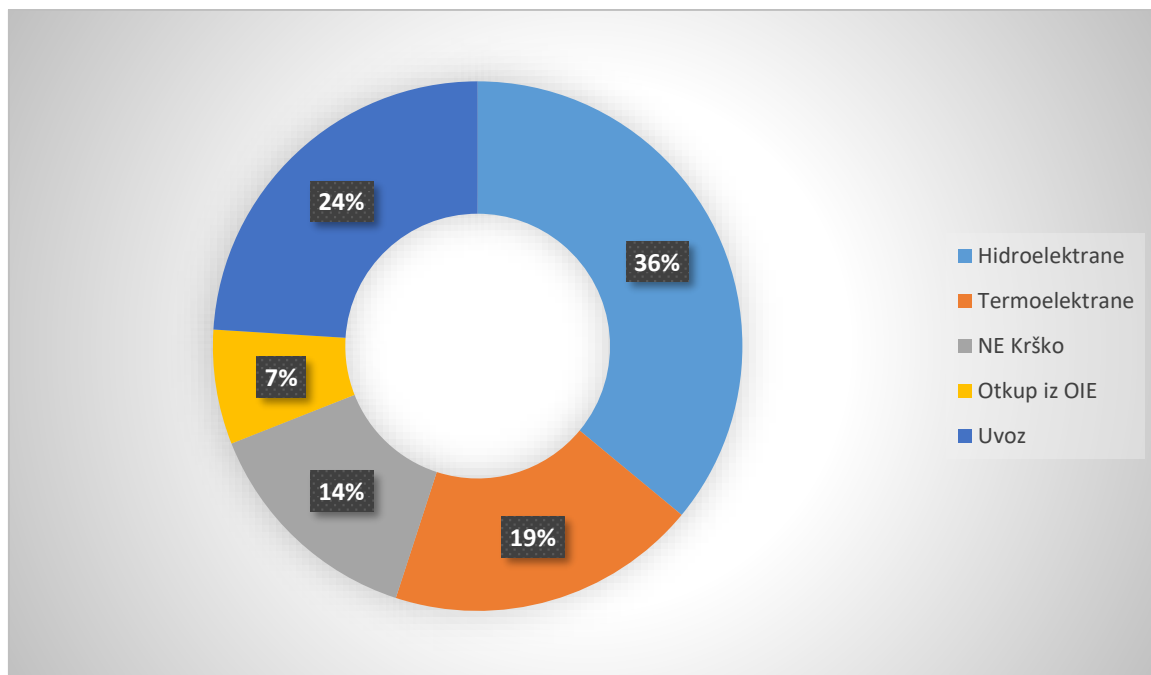
smanjuje ovisnost o domaćem tržištu i disperzira rizik, pa izvozna društva imaju veće šanse za dugoročni opstanak (Bogčev, 2020.).

Uvoz se javlja u funkciji podmirivanja potreba domaćeg stanovništva i domaćeg gospodarstva robom – proizvodima i uslugama kojih na domaćem tržištu nema ili ih ima, ali u ne dovoljnim količinama. Te se potrebe podmiruju kupnjom, odnosno uvozom proizvoda i usluga iz drugih država, uzimajući u obzir da se uvozne transakcije obave na najekonomičniji način uz najpovoljnije uvjete sa što manjim ulaganjima deviznih sredstava potrebnih za plaćanje uvoznih transakcija (Andrijanić, 1999). Isto tako uvoz je, sa stajališta države, važan čimbenik u ostvarivanju ciljeva dugoročne ekonomske politike zemlje, njenog razvitka te zaštite interesa domaćeg gospodarstva i stanovništva (Katunarić, 1983). Uz to važno je znati kako trgovačka poduzeća uvoze samo kada im se uvoz isplati, tj. kada ostvaruju zaradu. Dakle, poduzeća će uvoziti sve vrste robe i usluga, a ne samo one koji nedostaju a domaćem tržištu, čijim se uvozom mogu ostvariti ciljevi poduzeća, npr. dobit. Poduzeća će uvoziti kada imaju potrebu za određenom sirovinom i ako im se kupovina na domaćem tržištu ne isplati zbog visoke cijene, tj. uvozna roba će biti jeftinija i nekada kvalitetnija nego domaće sirovine.

Znamo da je izvoz u RH manji od uvoza, ali iz godine u godinu sve bolje izgleda na papiru i polako se izjednačavaju stvari. Top pet proizvoda koje izvozimo su: električna energija, lijekovi, motorni benzin, plinska ulja od nafte i dijelovi sjedala. Istodobno uvozimo slične, ako ne i iste proizvode koji su: električna energija, lijekovi, plinska ulja od nafte i naravno automobili.

Što se tiče uvoza električne energije HEP grupa je objavila kako je u 2021. godini uvezeno 4.674 GWh (gigavatsata), a rasplagali su sa 19,13 TWh (teravatsata).

Grafikon 4: Struktura udjela pojedinih izvora električne energije

Izvor: Hrvatska elektroprivreda, 2022.

Poglavlje nije moguće završiti bez spominjanja najboljih hrvatskih izvoznika, u tu grupu 2021. godine spadaju Končar D&ST, DOK-ING i agencija Q. Končar D&ST je najveći hrvatski izvoznik kao velika tvrtka, DOK-ING najveća srednja, a agencija Q pripada kategoriji mikro i malih tvrtki. Isto tako Zlatni ključ kao nagrada dodijeljena je i najuspješnijem obrtniku izvozniku, riječ je o tvrtki EMP usluge Ivanić-Grada koja se bavi strojnom obradom metala (Privredni vjesnik, 2022).

3. VANJSKOTRGOVINSKA RAZMJENA HRVATSKE 2008. GODINE

3.1 Uvoz i izvoz Republike Hrvatske tijekom krize

Nije teško zaključiti kako je izvoz važan za svaku državu pa tako i za Hrvatsku te će u nastavku biti nabrojani neki od razloga zašto je izvoz važan za Hrvatsku. Za početak, povećanje izvoza stvara radna mjesta, više izvoza dovodi više vozača što automatski znači povećanje radnih mjesta, zbog financijskih i drugih ograničenja domaćeg tržišta, jedino orijentiranje ekonomija može maloj zemlji jamčiti dugoročno održiv gospodarski rast, zemlje koje se bogatije

izvoza lakše se i brže oporavljaju od recesije. Uz navedene postoje još brojni razlozi važnosti izvoza, a rekao bih da je jedan od najvažnijih da je izvoz komponenta agregatne potražnje te se njegov rast predstavlja rast BDP-a.

Uz mnogobrojna poduzeća u RH, „samo 15% poduzeća izvozi iako ta poduzeća zapošljavaju 51% zaposlenih u svim poduzećima, investiraju 62%, ostvaruju oko 66% od ukupnih prihoda od prodaje, te u razvoj ulažu čak 73% sredstava od ukupno uloženi sredstava u razvoj. Također ostvaruju dobit od 76%. Rast takvih zdravih i naprednih poduzeća čini ukupnu hrvatsku ekonomiju snažnijom.“

Tablica 7: Indeksi uvoznih i izvoznih cijena prema NKD-u

	IZVOZ			UVOZ		
	U KN	U USD	U EUR	U KN	U USD	U EUR
UKUPNO	104,6	113,5	106,2	107,9	117,7	109,6
Poljoprivreda, lov i šumarstvo	94,8	101,4	96,5	107,6	117,7	109,2
Ribarstvo	79,9	83,4	81,4	90,8	97,2	92,3
Rudarstvo i vađenje	133,1	140,9	135,1	136,8	150,6	128,9
Prerađivačka industrija	104,1	113,3	105,7	104,7	114,0	106,3
Proizvodnja hrane i pića	104,7	113,8	106,2	110,0	118,9	111,6
Proizvodnja duhanskih proizvoda	87,0	96,4	88,4	107,4	117,4	109,1
Proizvodnja tekstila	99,6	106,2	101,2	103,7	112,3	105,3
Proizvodnja odjeće; dorada i bojenje krzna	99,7	108,8	101,1	104,4	114,4	106,2
Štavljenje i obrada kože; proizvodnja kovčega i torba, ručnih torbica, sedlarskih i remenskih proizvoda i obuće	97,8	106,2	99,3	107,1	116,9	108,9
Prerada drva, proizvodnja proizvoda od drva i pluta,	101,7	110,8	103,8	103,8	112,4	105,4

osim namještaja; proizvodnja predmeta od slame i pletarskih materijala						
Proizvodnja celuloze, papira i proizvoda od papira	109,0	118,7	110,7	101,9	110,9	103,4
Izdavačka i tiskarska djelatnost te umnožavanje snimljenih zapisa	102,3	111,0	103,8	96,7	107,7	100,1
Proizvodnja koksa, naftnih derivata i nuklearnog goriva	121,3	133,5	123,1	120,4	130,0	121,8
Proizvodnja kemikalija i kemijskih proizvoda	106,3	115,5	107,9	107,4	117,0	109,1
Proizvodnja proizvoda od gume i plastike	105,4	115,1	107,1	104,4	113,7	106,1
Proizvodnja ostalih nemetalnih mineralnih proizvoda	100,8	109,8	102,3	104,6	113,7	106,1
Proizvodnja metala	103,6	114,8	105,3	109,6	120,3	111,4
Proizvodnja proizvoda od metala, osim strojeva i opreme	92,3	100,4	93,3	108,6	118,3	110,3
Proizvodnja strojeva i uređaja	105,7	114,1	107,6	102,5	112,3	104,1
Proizvodnja uredskih strojeva i računala	117,2	127,8	119,0	92,3	100,3	93,7
Proizvodnja električnih	105,3	136,6	106,8	98,8	107,3	100,3

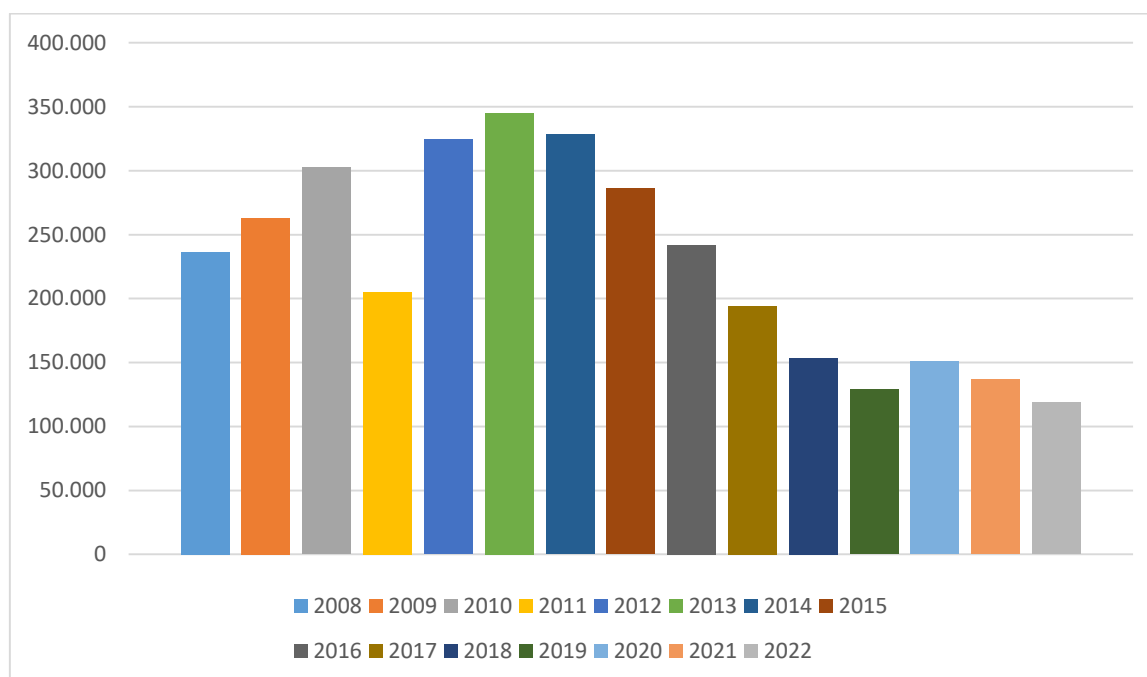
strojeva i aparata						
Proizvodnja radiotelevizijskih i komunikacijskih aparata i opreme	88,8	96,8	89,5	103,5	112,7	105,2
Proizvodnja medicinskih, preciznih i optičkih instrumenata te satova	121,1	132,5	122,9	107,7	116,5	109,4
Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica	106,6	116,0	108,0	100,5	109,4	101,5
Proizvodnja ostalih prijevoznih sredstava	99,9	106,9	101,3	98,3	107,3	99,8
Proizvodnja namještaja, ostala prerađivačka industrija	106,0	115,2	107,6	104,3	113,6	106,0

Izvor: Državni zavod za statistiku, 2009.

3.2 Utjecaj velike krize na gospodarstvo

Utjecaj krize iz 2008. nije zaobišao hrvatsko gospodarstvo. Nakon perioda brzog rasta hrvatske ekonomije od 2002. do 2008. godine, dolazi do naglog pada u svim aspektima. Broj nezaposlenih naglo raste, a BDP pada.

Grafikon 5: Broj nezaposlenih

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje, 2022.

Prema podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje broj nezaposlenih započeo se smanjivati tek 2014. godine kako prikazuje grafikon 5, te godine broj nezaposlenih iznosio je 16,6%. Nezaposlenost se smanjivala sve do 2020. godine kada je nastupio ponovni rast koji je trajao svega godinu dana nakon koje je nastupio ponovni pad. Uz rast broja nezaposlenosti raste stupanj siromaštva, a potrošačka se moć Hrvata smanjuje. 2008. godina je zapravo zabilježila pozitivan rast BDP-a za svega 2,1%, a već se sljedeće godine bilježi pad BDP-a za 7,4%. Europske su zemlje već nakon dvije godine (2010.) započele oporavak iako je Europa bila iznimno oštećena zbog navedene krize, Hrvatska je započela s oporavkom tek 2015. godine kada bilježi prvi rast BDP-a. Jasno nam je kako hrvatsko gospodarstvo pati zbog smanjenja domaće potražnje koja čini veliki dio tržišta (Papeš, 2022.).

3.3 Odluke Vlade vanjskotrgovinske razmjene za vrijeme krize

U RH važan utjecaj u rješavanju kriza ima HNB (Hrvatska narodna banka) zato što je glavni zadatak HNB-a održavanje stabilnosti cijena, te je tako HNB krajem 2008. i početkom 2009. godine oslobodio likvidnost u iznosu od 4,5 milijardi eura. To je realizirano smanjenjem minimalno potrebnih deviznih potraživanja s 32 na 20 posto, smanjenjem stope obvezne pričuve sa 17 na 14 posto, ukidanjem granične obvezne pričuve i drugim mjerama monetarne

politike (Hrvatska narodna banka, 2011). Ranije je napomenuto kako HNB ima važan utjecaj u rješavanju kriza, a dokaz je taj da se gore navedenim oslobađanjem likvidnosti na vrhu financijske krize spriječila nelikvidnosti države, kreditni slom u RH i održana je stabilnost nominalnog tečaja.

Nakon navedenih mjera sprječavanja nelikvidnosti države, HNB je najavio kako će spustiti obvezne pričuve banaka na 11% u 2010. godini. Time se trebala osloboditi dodatna likvidnost za potrebe kreditiranja sektora poduzeća od oko 9 milijardi kuna. Trećina tog iznosa oslobođena je odmah, spuštanjem stope obvezne pričuve s 14 na 13%, dok je oslobađanje ostalog dijela likvidnosti bilo uvjetovano uspostavljanjem efikasnog mehanizma kreditiranja sektora poduzeća, kojeg su trebale utvrditi Vlada, HBOR i poslovne banke, i rezultatima u primjeni tih modela (Hrvatska narodna banka, 2011). Ispostavilo se da ti rezultati nisu bili dovoljni i da su bili ispod očekivanja te je tako HNB bio „prisiljen“ 2011. godine spustiti stopu minimalno potrebnih deviznih potraživanja na 17% (prije bila 20%), čime je dodatno oslobođeno 850 milijuna eura (Hrvatska narodna banka, 2011).

Mjere vlasti koje su bile poduzete su se pokazale zakašnjelim i nedovoljnim kako bi se izbjegla recesija. Prema literaturi autora Milkotić (2010.) u listopadu 2008. godine, kada je kriza još bila neograničena na financijski sektor, podignut je iznos zajamčenih depozita građana sa 100.000 na 400.000 kuna, čime je osigurana stabilnost banaka, taj potez Vlade se smatra jednim od rijetkih uspješnih poteza od izbijanja krize (Milkotić, 2010).

4. VANJSKOTRGOVINSKA RAZMJENA HRVATSKE 2019. GODINE

I dalje prisutna ekonomska kriza, tzv. COVID-19 kriza potaknuta je medicinskim čimbenikom, od kuda i dolazi naziv korona kriza ili pandemijska kriza. Postojeća ekonomska kriza uvjetovana čimbenikom koronarnim virusom, do siječnja 2021. godine hrvatska je prošla kroz dvije, ako ne i tri faze. Zbog izolacije, ne samo u Hrvatskoj, već u i svijetu došlo je do pada potražnje zbog smanjenja poslovanja, naravno kao posljedica toga je smanjen broj uvoza u određeno vrijeme do oporavka industrijskih sila poput Njemačke, Kine, Italije i SAD-a (Hrvatska narodna banka, 2021).

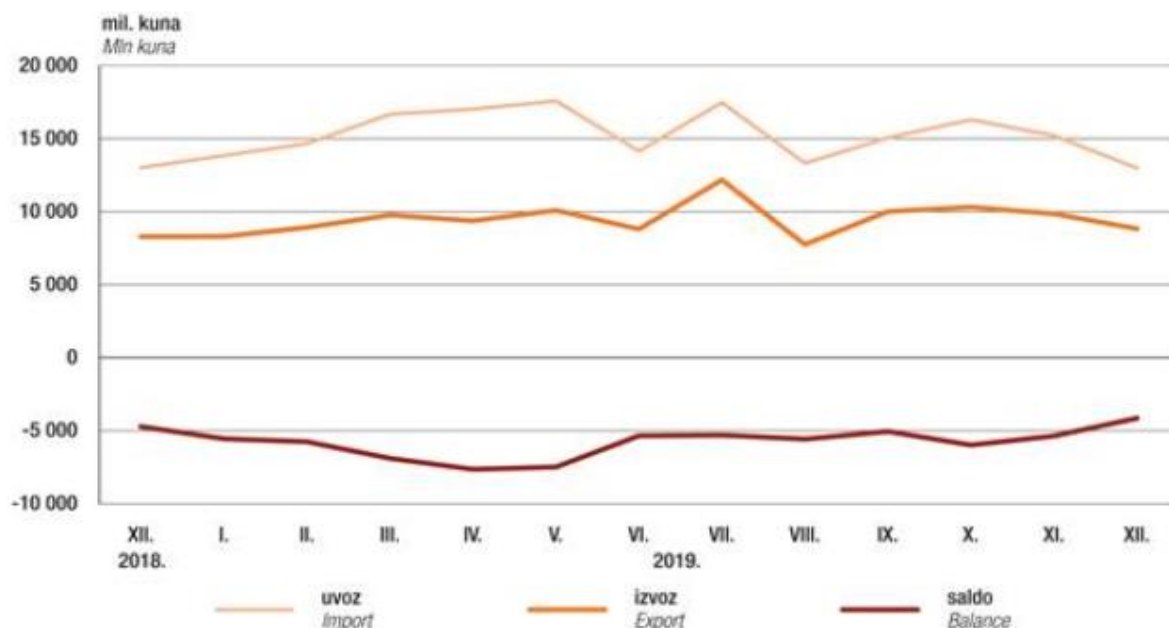
4.1 Razmjena dobara za vrijeme COVID-19 krize

Sveopće je poznato kako je COVID-19 kriza započela, razvila se i možemo reći udomaćila u naše živote zadnjih 3 godine. Svaki dan se slušalo o pandemiji, bilo to na vijestima, radiju ili u razgovoru s drugim ljudima. U nastavku ovog ulomka će se analizirati razmjena dobara za vrijeme COVID krize.

Prema podacima statistike robne razmjene RH s inozemstvom u 2019. godini u grafikonu 5 vidljiv je rast izvoza i uvoza, kao i vanjskotrgovinskog deficita. Za porast izvoza, a i uvoza najviše je značajna prerađivačka industrija (proizvodnja motornih vozila, prikolica, poluprikolica) s udjelom u ukupnom izvozu od 90% 2019. godine dok je isto tako pridonijela i uvozu s 89%. Proizvodi koji su najviše doprinijeli ukupnom izvozu su proizvodnja koksa i rafiniranih naftnih proizvoda, udio tih proizvoda je 5% u ukupnom izvozu. Prema standardnoj međunarodnoj trgovinskoj klasifikaciji, sektor strojevi i prijevozna sredstva ostvaruje najveću vrijednost, to jest čine gotovo četvrtinu ukupnog izvoza i uvoza RH. U 2019. godini izvoz tog sektora činio je više od 25% ukupnog hrvatskog izvoza te je ostvario porast od oko 13% u odnosu na 2018. godinu. Uvoz je činio 27% ukupnog uvoza RH (Državni zavod za statistiku, 2020).

Većina hrvatskog stanovništva zna kako su Njemačka, Italija i Slovenija najvažniji trgovinski partneri RH. Hrvatska razmjena dobara čini 68% ukupnog izvoza sa državama članicama Europske Unije, a čak i velikih 80% ukupnog izvoza.

Grafikon 6: Robna razmjena s inozemstvom od prosinca 2018. do prosinca 2019.

Izvor: Državni zavod za statistiku, 2020.

4.2 Rješenja za sprječavanje krize

Nijedna dosadašnja ekonomska kriza, poput velike depresije 1929. i velike recesije 2008. godine, nije nastupila tako brzo s dubokim padom gospodarskih aktivnosti i nije istovremeno zahvatila cijeli svijet. Za mjere ublažavanja i izlaska iz COVID-19 krize nije potrebno gledati i osvrtni se na prošle krize i raditi sve po istoj šablوني. Ova kriza je drugačija od ostalih i trebala bi se tražiti nova i inovativna rješenja zbog njene specifičnosti (zdravstvena kriza, brza raširenost, dubok pad gospodarske aktivnosti...).

Europska unija imala je velik utjecaj na borbu protiv COVID-19 u Europi, ali kako je Europska unija pomogla pri borbi protiv bolesti COVID-19? Europska unija je uz dogovor država članice poduzela 10 važnih točaka u borbi protiv bolesti COVID-19, koje će u nastavku teksta biti navedene i objašnjene.

Točka 1 pod naslovom „Potpora oporavku EU-a“ govori kako bi se pomoglo EU-ovu oporavku od gospodarskih i socijalnih posljedica pandemije. Čelnici EU-a postigli su dogovor o izvanrednom fondu za oporavak koji je nazvan „Next Generation EU“ u vrijednosti 750 milijardi eura. Tim paketom daje se prednost ulaganjima u digitalnu i zelenu tranziciju, a isto tako Europsko vijeće je postiglo dogovor o dugoročnom proračunu EU-a za razdoblje od

2021. do 2027. godine kojim će se poticati razvoj i podupirati građanstvo, poduzeća i gospodarstva. Proračun i fond za oporavak iznosi 1074,3 milijarde eura. Uključujući sredstva za Next Generation EU i sredstva od 540 milijardi eura za radnike, poduzeća i za države članice, ukupan EU-ov paket za oporavak iznosi 2364,3 milijarde eura (Europsko vijeće, 2022).

Koordinacija mjera za putovanja druga je točka EU-ove borbe za oporavak. Zemlje EU-a uspostavile su zajednički okvir za mjere koje se odnose na putovanja kako bi se zaštitila sloboda kretanja u EU-u tijekom epidemije bolesti COVID-19. Usuglasile su zajedničke kriterije koje treba uzeti u obzir pri razmatranju mjera, kao i zajedničku definiciju rizičnih područja. Europski centar za sprečavanje i kontrolu bolesti svakog četvrtka na temelju podataka država članica objavljuje kartu EU-a označenu bojama. Tom se kartom pomaže zemljama EU-a da odluke o mjerama koje se odnose na putovanja donose na temelju epidemiološke situacije po regijama. Zemlje EU-a dogovorile su se da bi informacije o novim mjerama za putovanja trebale biti objavljene 24 sata prije početka primjene. Kako bi se putnicima pomoglo da planiraju putovanja, a pritom ostanu sigurni, EU je pokrenuo internetsku stranicu Re-open EU s pouzdanim i ažuriranim informacija o mjerama za putovanja, dostupnu na sva 24 jezika EU-a (Europsko vijeće, 2022).

3. točka govori o usporavanju širenja virusa čime su ograničena sva neobavezna putovanja u EU. Popis o putovanjima redovito se revidira i može se ažurirati u bilo kojem trenutku.

Nadalje, točka 4 nam govori kako su u EU-u odobrena 4 cjepiva protiv COVID-a. EU je osigurala do 4,6 milijarde doza cjepiva, a cijepljenje je započelo 27. prosinca 2020. godine.

Sada dolaze točke koje su više namijenjene gospodarstvu, s točkom 5 cilj je što više pomoći zdravstvenim sustavima EU-a. EU je osigurao dostupnost medicinske opreme stvaranjem zajedničke europske zalihe osobne zaštitne opreme i respiratora u okviru programa rescUE. Kako bi se pomogao Europi s budućim prijetnjama javnom zdravlju, EU je predložio novi pojačani program „EU za zdravlje“. Program je osmišljen s ciljem otpornosti zdravstvenih sustava i promicanju inovacija u zdravstvenom sektoru.

Kako bi se radnicima pomoglo da zadrže radno mjesto tijekom krize, EU je, pomoću točke 6, uspostavio instrument za privremenu potporu radi smanjenja rizika od nezaposlenosti u izvanrednoj situaciji. Tim se programom osigurava do 100 milijardi eura u zajmovima odobrenim državama članicama pod povoljnim uvjetima kako bi se pokrili troškovi nacionalnih programa skraćenog radnog vremena (Europsko vijeće, 2022).

Za pomoć zemljama EU-a u financiranju odgovora na bolest COVID-19 zaslužna je točka 7 u kojoj EU podupire države članice u financiranju odgovora na krizu putem investicijske inicijative kao odgovor na koronavirus. U okviru te točke 37 milijardi eura se iz strukturnih fondova EU-a usmjerava u zemlje EU-a. EU je isto tako omogućio potpunu fleksibilnost svojih fiskalnih pravila kako bi se pomoglo članicama da pruže potporu zdravstvenim sustavima i poduzećima.

Poticanje europske solidarnosti, kako glasi naslov točke 8, vrlo je važna stvar kojom EU, putem svojih medicinskih jedinica olakšava raspoređivanje medicinskih timova. Važna je stvar jer time EU omogućuje timovima iz različitih država članica da pruže potporu zdravstvenim sustavima koji su najteže pogođeni krizom. Tim su postupkom Austrija, Njemačka i Luksemburg mogle svoje jedinice za intenzivnu njegu staviti na raspolaganje belgijskim, francuskim, nizozemskim i talijanskim pacijentima koji su bili u kritičnom stanju. Isto tako su Poljska, Rumunjska i Njemačka poslale liječnike da pomognu u liječenju pacijenata u Italiji. Mađarska i Nizozemska poslale su respiratore u Češku, a Francuska je podijelila doze cjepiva s Češkom i Slovačkom (Europsko vijeće, 2022).

Kako bi se zaštitio lanac opskrbe hranom i izbjegle nestašice hrane, EU je donio odluku o točki 9 u kojoj EU odobrava hitne mjere za potporu sektorima poljoprivrede i ribarstva pogođenima pandemijom. Mjere uključuju izravnu potporu poljoprivrednicima i ribarima te veću fleksibilnost u financiranju sredstvima EU-a. Uz to, EU je uspostavio „zelene trake“ kako bi se omogućio protok hrane diljem Europe i prepoznao status sezonskih radnika kao „ključnih radnika“ (Europsko vijeće, 2022).

I za kraj ovih 10 točaka, zadnja, ali ne i manje bitna govori kako EU i njegove države članice podupiru partnerske zemlje u borbi protiv virusa pružanjem financijske potpore namijenjene prevladavanju neposredne zdravstvene krize i ispunjavanju humanitarnih potreba. Vrijednost ukupnih napora „Tima Europa“ iznosi 46 milijardi eura. Isto tako je aktiviran humanitarni zračni most EU-a za dostavu humanitarne pomoći zemljama kojima je potrebna. Kao svjetski predvodnik u izvozu i donacijama cjepiva EU je osigurao pristup cjepivima i za zemlje s niskim i srednjim dohotkom te je pomoću pristupa Time Europa podupire globalnu inicijativu za cijepljenje COVAX (Europsko vijeće, 2022).

5. USPOREDBA UTJECAJA VELIKE KRIZE I KRIZE COVID-19 NA GOSPODARSTVO HRVATSKE

5.1 Novčana usporedba velike krize i COVID-19 krize

Usporedba dviju različitih novčanih kriza biti će uspoređene i analizirane preko BDP-a. Hrvatska kao državu članice EU biti će uspoređena sa dvije države, Luksemburgom koji ima najveći bruto domaći proizvod po stanovniku i Bugarskom koja je na posljednjem mjestu što se tiče BDP-a u Europskoj Uniji. Sve tri države bilježile su rast BDP-a sa 2018. na 2019. godinu, ali zbog posljedica pandemije i krize koja je obuhvatila cijeli svijet BDP je pao u 2020. godini. BDP Hrvatske 2018. godine po glavi stanovnika iznosio je 12 700 eura, 2019. godine za 640 eura više, a 2020. godine BDP je pao za velikih 1 170 eura. Luksemburg kao daleko najjača zemlja Europske Unije po BDP-u u 2019. godini bilježi rast od 3 560 eura u usporedbi sa 2018. godinom dok 2020. godine bilježi pad, od možemo reći malih, 560 eura. Nije svugdje tako velik BDP kao u Luksemburgu čime se najbolje može „pohvaliti“ Bugarska čiji je BDP 2020. godine za svega 30 eura manji nego godine prije kada je iznosio 8 780 eura, isto tako te je godine zabilježen rast od 790 eura u usporedbi sa 2018. godinom. U nastavku se nalazi tablica 8 sa BDP-om po stanovniku kroz promatrane tri godine u Europskoj Uniji.

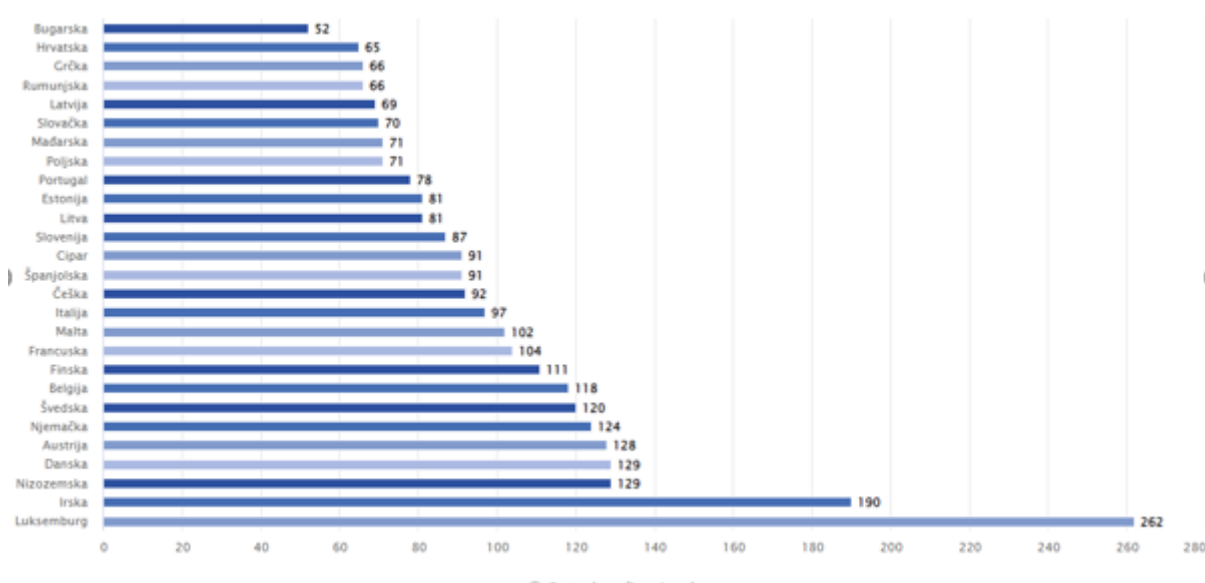
Tablica 8: Bruto domaći proizvod po tržišnim cijenama, Euro po stanovniku

DRŽAVA	2018.	2019.	2020.
Austrija	43 600	44 780	42 300
Belgija	40 290	41 460	39 110
Bugarska	7 990	8 780	8 750
Cipar	24 630	25 270	23 400
Češka	19 850	21 140	20 120
Danska	52 180	53 370	53 600
Estonija	19 660	21 220	20 440
Finska	42 370	43 510	42 940
Francuska	35 130	36 140	34 040
Grčka	16 750	17 110	15 490
Hrvatska	12 700	13 340	12 170
Irska	67 270	72 260	73 590
Italija	29 590	29 980	27 780
Latvija	15 130	15 900	15 430
Litva	16 240	17 470	17 510
Luksemburg	98 640	102 200	101 640
Mađarska	13 910	14 950	13 940
Malta	25 960	26 920	24 630
Nizozemska	44 920	46 880	45 870
Njemačka	40 480	41 510	40 120

Poljska	12 960	13 900	13 640
Portugal	19 950	20 800	19 660
Rumunjska	10 500	11 510	11 290
Slovačka	16 410	17 220	16 770
Slovenija	22 130	23 170	22 010
Španjolska	25 770	26 430	23 690
Švedska	46 260	46 390	45 850

Izvor: Eurostat, 2020.

Slika 1: BDP po glavi stanovnika izražen u standardu kupovne moći

Izvor: Eurostat, 2021.

Iz grafa je vidljiva kvaliteta života po standardu kupovne moći (SKM) pojedinca. Redoslijed podataka je prikazan tako da prvo idu podaci države sa najnižim standardom kupovne moći prema državama sa najvećim standardom. Prema podacima RH se nalazi na pretposljednem mjestu, ispred Bugarske, nalazi se na 26. mjestu od 27. članica Europske Unije. BDP po stanovniku u Luksemburgu iznosi 262 SKM što znači da je standard u Luksemburgu 4 puta veći od standarda u Hrvatskoj i 5 puta veći nego u Bugarskoj. Naravno tako velika razlika standarda nije samo uzrok COVID-19 krize već i drugih čimbenika.

Što se tiče 2008. godine, nisam mogao naći BDP po stanovniku od Eurostata pa uspoređujem BDP sa svjetskih banaka. Uspoređujem iste države kao i ranije, Luksemburg, Hrvatsku i Bugarsku. 2007. godine BDP u Hrvatskoj je iznosio 10 453,09 eura po stanovniku što je u

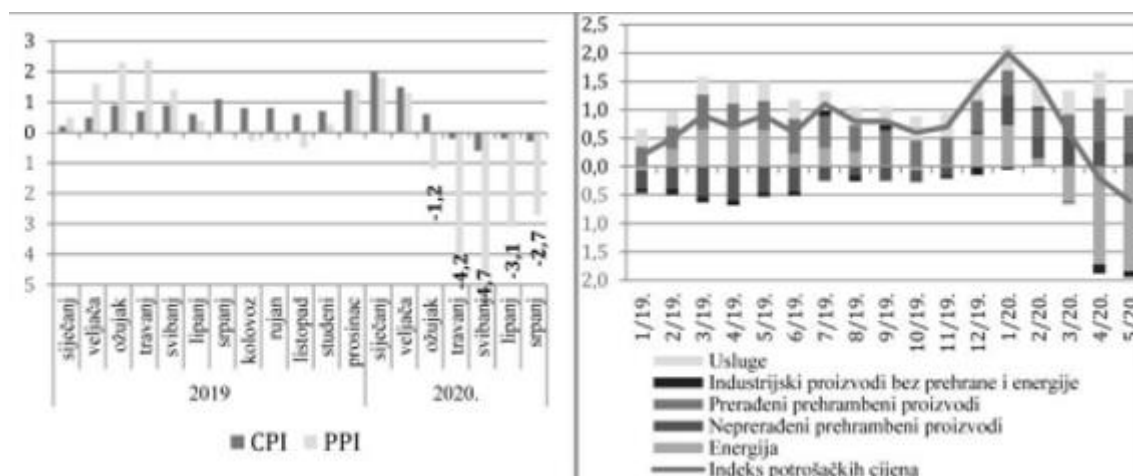
usporedbi sa 2008. godinom 1 769,86 eura više, a 2009 godine 1 317,47 eura manje što nam daje do znanja da je velika kriza došla i zahvatila Hrvatsku. Luksemburg je i tih godina bio država sa najvećim BDP-om po stanovniku uspoređujući države Europske Unije dok je Bugarska bila na dnu. Što se tiče Luksemburga 2007. godine je imao BDP po stanovniku od 79 513,87 eura, 2008. godine 85 720,38 eura, kriza je jako naštetila Luksemburgu te je njegov BDP pa za velikih 7766,62 eura u 2009. godini. Bugarska nije imala nekih većih problema nakon krize kao Luksemburg. U 2009. godini njen BDP pao je za „samo“ 200,63 eura u odnosu na 2008., ali je zato 2008. bila jako obećavajuća nakon što je BDP porastao za 1 035,48 eura. Vrijednosti su bile označene u dolarima, ali sam ih pretvorio u eure po tadašnjim standardima kako bi se dobila više manje točna računica i BDP po stanovniku.

5.2 Reakcije hrvatskog gospodarstva

Krajem 2019. godine nije se moglo naslutiti kakvu će neugodnu situaciju COVID-19 nanijeti hrvatskom, ali i svjetskom gospodarstvu u prvoj polovici 2020. godine. Po veoma dobroj 2019. godini i rastu BDP-a od 3%, HNB je je predviđao blago usporavanje za 2020. godinu od 2,8%. Naravno, to se sve dogodilo i analiziralo prije dolaska pandemije u Europu, te je tako nakon dolaska Vlada upozorila na mogući pad BDP-a od 9,4%, Europska komisija je predviđjela pad od 9,1%, a HNB prognozirao pad od 9,7%. Zbog takvog ulaska u godinu nastala su zbivanja sa dvostrukim šokom, tj. šokom na strani ponude i potražnje. Šok ponude nastaje kada poduzeće ne može nastaviti sa normalnim poslovanjem pa kao posljedicu imaju prestanak investiranja i proizvodnje. Šok potražnje nastaje kada potrošači ne mogu kupovati proizvode i usluge koje inače kupuju zbog nemogućnosti isporuke na tržište ili zbog karantene zbog koje ne mogu fizički doći do istih.

Šok potražnje jači u usporedbi s šokom ponude kojeg je najlakše razmatrati kroz efekt cijene. U ožujku 2020. godine inflacija je bila pozitivna, ali kao da je nije ni bilo. Posljedice epidemioloških mjera nisu mogle biti ugrađene u cijene iz ožujka, ali stopa inflacije mjerena CPI-em između travnja i srpnja poprima negativan predznak. Deflaciji su najviše pridonijele cijene energije (zbog pada gospodarskih aktivnosti) te industrijskih proizvoda bez energije i hrane. Negativna inflacija čitljiva je iz iduće slike u kojoj je uočljiv pad proizvođačkih cijena u industriji u travnju (4%), lipnju (3%) i u srpnju (2,7%), u usporedbi s istim mjesecima 2019. godine. Negativna inflacija je jasan znak snažnijeg doprinosa manje potražnje u odnosu na ponudu, a u kombinaciji s niskim kamatnim stopama može produljiti državni oporavak (Dumančić, Raguž Krištić i Bogan, 2021).

Slika 2: Stope inflacije u RH i doprinosi inflaciji

Izvor: Dumančić, Raguž Krištić i Bogan, 2021

5.3 Posljedice krize 2008. godine i COVID-a na vanjskotrgovinsku razmjenu

Nije teško zaključiti kako su dvije od najvećih kriza mogle utjecati ne samo na gospodarstvo već i vanjskotrgovinsku razmjenu. Hrvatska je bila na jako dobrom putu što se tiče oporavka cijelog gospodarstva i stvari su krenule na bolje, ali prvi put dogodila se kriza 2008. godine koja je bila jedna od najvećih kriza na svijetu. Nakon par godina Hrvatska se lijepa počela oporavljati nakon te krize dok se nije dogodila COVID-19 kriza te je opet sve krenulo niz brdo.

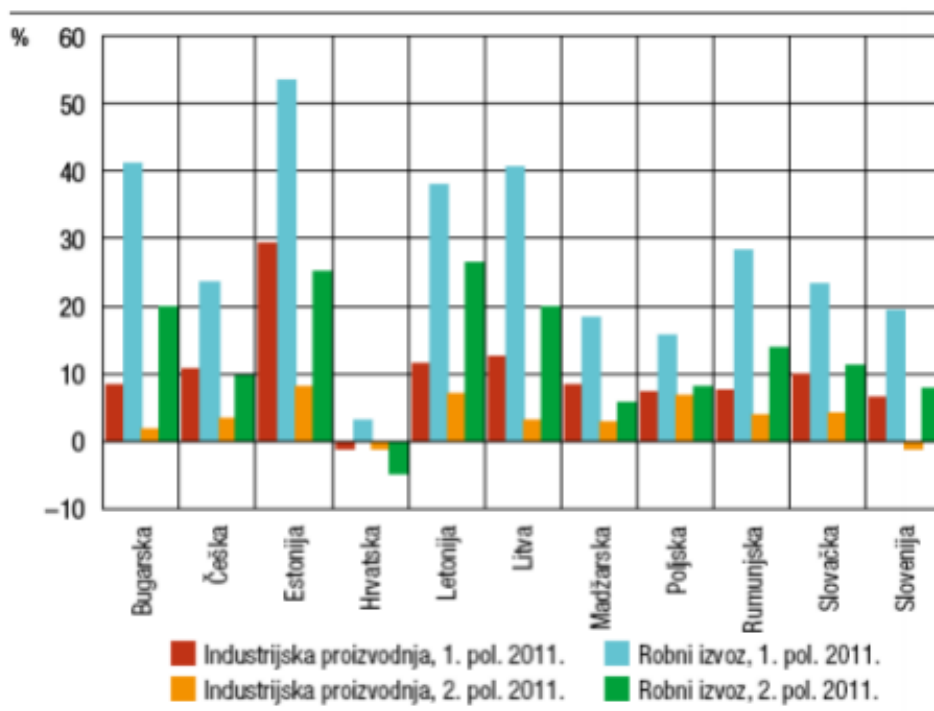
Pandemija bolesti COVID-19 izravno je utjecala na međunarodnu trgovinu robom pa su od siječnja do listopada 2020. vidljive njezine posljedice na vanjskotrgovinsku robnu razmjenu Republike Hrvatske. U tom razdoblju ukupan izvoz Republike Hrvatske iznosio je 91,2 milijarde kuna i manji je za 3,0 milijarde kuna ili 3,2% u usporedbi s istim razdobljem 2019. Ukupan uvoz Republike Hrvatske iznosio je 142,1 milijardu kuna, što je pad od 14,5 milijardi kuna, odnosno 9,3% u odnosu na isto razdoblje 2019. Vanjskotrgovinski deficit Republike Hrvatske od siječnja do listopada 2020. iznosio je 50,9 milijardi kuna, što je za 11,5 milijardi kuna ili 18,4% manje nego u istom razdoblju 2019 (Državni zavod za statistiku, 2021).

Tijekom velike krize zabilježena je kontrakcija izvoza i uvoza. U Hrvatskoj se tijekom 2011. godine kao posljedica krize dogodila zabrinjavajuća stvar, a to je da je tokom godine ukupan izvoz robe i usluge drastično pao iako je sezona bila pozitivna. Treba istaknuti da je spomenuti pad ostvaren u okolnostima rastuće inozemne potražnje, koja je u svim drugim usporedivim

zemljama rezultirala iznimno snažnim rastom izvoza. To upućuje na smanjenje tržišnog udjela domaćih poduzeća na inozemnim tržištima i 30 naglašava nužnost provođenja mjera za jačanje konkurentnosti (Hrvatska narodna banka, 2012).

Najbolji pokazatelj budućeg kretanja bruto domaćeg proizvoda i cjelokupnog gospodarstva je industrijska proizvodnja. Kako je vidljivo na slici 7, promatraju li se zajedno 2010. i 2011. godina, gospodarska je dinamika Hrvatske najslabija, pri čemu Hrvatska sve više zaostaje za zemljama iz promatrane skupine s lošijim pokazateljima. Trend industrijske proizvodnje Hrvatske od 2009. do 2012. godine je u kontinuiranom padu. Ako govorimo o razdoblju od 2008.-2011. prosječni godišnji pad industrijske proizvodnje iznosio je 2,7% i za prvih devet mjeseci 2012. u odnosu na isto razdoblje u 2011. Iznosio je 5,5% (Trading economics, 2022). Pozitivno na domaću industriju utječe rast gospodarstava EU-a, najvećeg vanjskotrgovinskog partnera Hrvatske, zbog čega raste i potražnja za hrvatskim izvoznim proizvodima. Tako je prema podacima DZS-a, u 2014. godini izvoz je porastao za više od 12% u odnosu na prošlu godinu što je uspjeh i dobar pokazatelj da Hrvatska industrija ide prema boljem.

Slika 3: Industrijska proizvodnja i robni izvoz odabranih zemalja tijekom 2011. godine

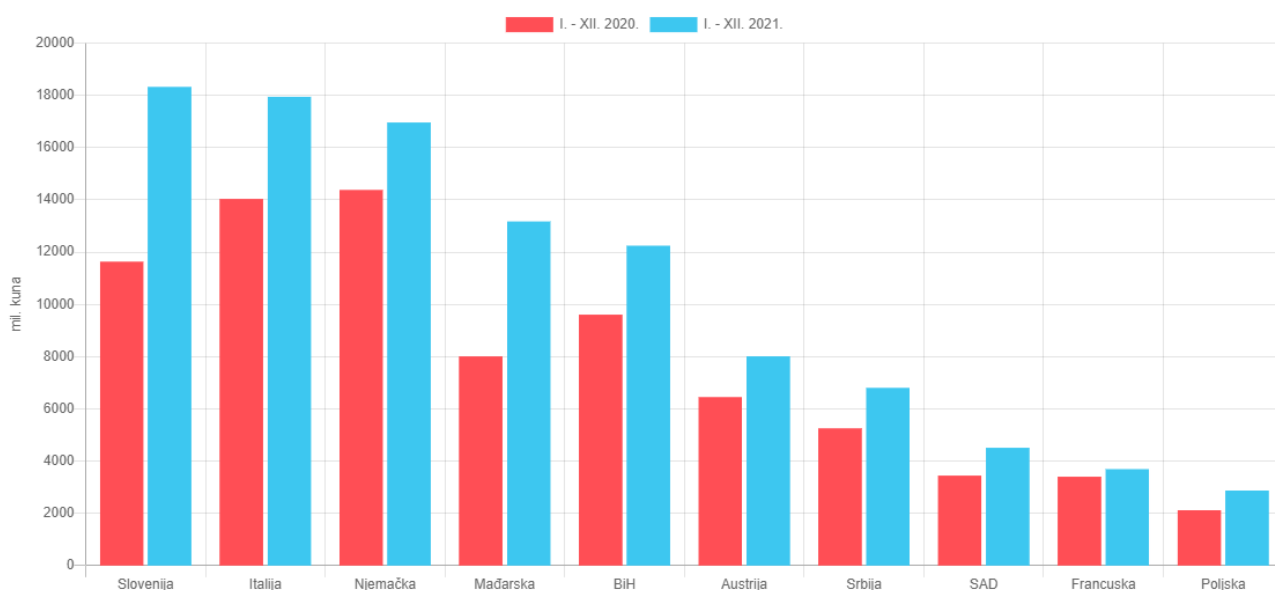
Izvor: Hrvatska narodna banka, 2011.

5.4 Međunarodna razmjena danas

S obzirom kako 2022. godina nije još završila nema informacija o međunarodnoj razmjeni za cijelu godinu, pa će se u nastavku ovog odlomka pisati o 2021. godini koja će biti uspoređena sa 2020. godinom. U 2021. godini zabilježen je rast vanjskotrgovinske razmjene koja je bila u padu zbog utjecaja pandemijske krize i djelomičnog gospodarskog zatvaranja. U dvanaest mjeseci ukupan izvoz RH iznosio je 143,7 milijardi kuna što predstavlja iznos veći za 31,6 milijardi kuna ili 28,2% u odnosu na isto razdoblje u 2020. godini. Tijekom istog razdoblja u 2021. godini raste i ukupan uvoz RH za 40,6 milijardi kuna, tj. 23,5% nego 2020. godine, ukupan iznos iznosio je 213 milijardi kuna. Iz gore navedenih podataka možemo zaključiti kako je Hrvatska i dalje u vanjskotrgovinskom deficitu, 2021. godine je to iznos od 69,3 milijardi kuna, što je za 9 milijardi kuna ili 14,9% više nego 2020. godine. Taj podatak nam prikazuje kako je pokrivenost uvoza izvozom iznosila ne toliko loših 65%, jasno nam je da su podaci lošiji nego 2020. godine, ali moramo uzeti u obzir kako je došao novi soj COVID-a te time malo pogoršao stvari nego 2020. kada smo se polako i oporavljali od krize.

U nastavku slijedi nešto o vanjskotrgovinskim partnerima i njihovim utjecajima na uvoz i izvoz RH. Slika 8 nam prikazuje najvažnije vanjskotrgovinske partnere u izvozu 2020. i 2021. godine. Možemo očitati iz tablice kako su i dalje najvažniji vanjskotrgovinski partneri RH Italija, Njemačka i Slovenija. Najveći partneri u izvozu koje nisu članice EU su Bosna i Hercegovina i Srbija. Izvoz u države izvan EU-a bilježi rast od 23,3% u 2021. godini u usporedbi sa 2020. godinom te čini 30,8% ukupnog izvoza. Izvoz u BiH porastao je za 27,5%, a u Srbiju za 29,5%. Tokom dvanaest mjeseci u 2021. godini porastao i je izvoz u SAD, za 31,1% (udio u ukupnom izvozu 3,1%), a najvećim su se dijelom izvozili medicinski i farmaceutski proizvodi. Promatrajući navedeno razdoblje, najviše je izvezeno nafte i naftnih derivata, u vrijednosti od 12,4 milijarde kuna, električnih strojeva, aparata i uređaja, vrijednost im je bila 10,6 milijardi kuna, te medicinskih i farmaceutskih proizvoda u vrijednosti od 11,9 milijardi kuna.

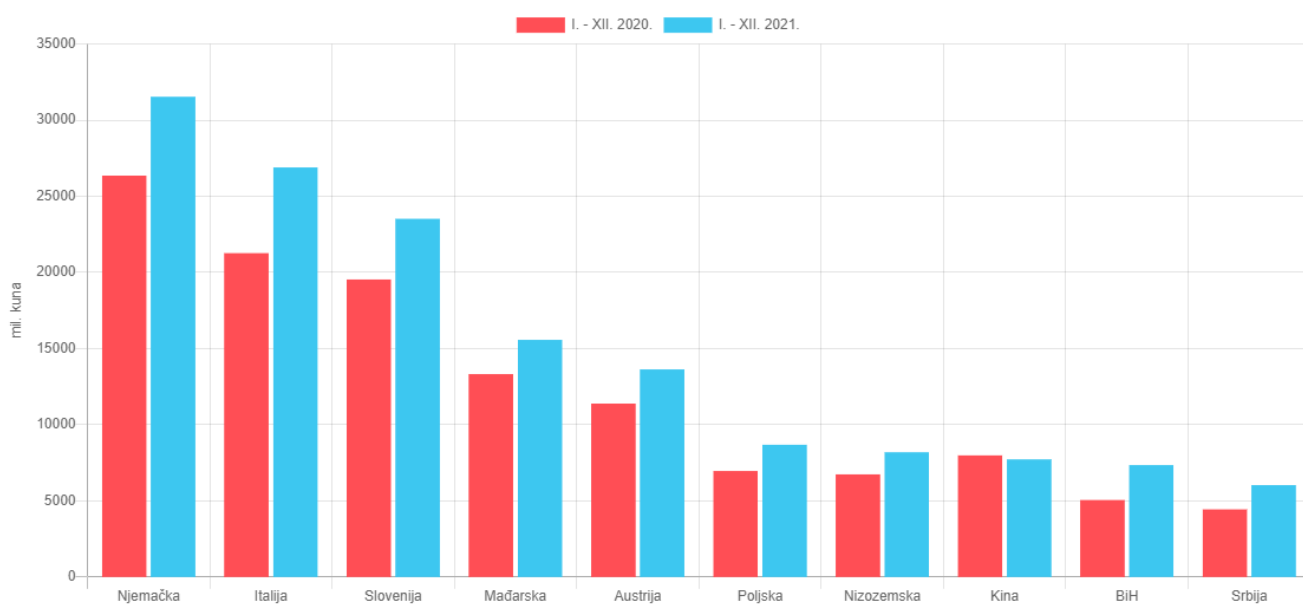
Slika 4: Najvažniji vanjskotrgovinski partneri u izvozu

Izvor: Državni zavod za statistiku, 2022.

Gledajući sliku 9 uočljivo je kako su i dalje bez nekih velikih promjena i iznenađenja najvažniji međunarodni partneri u uvozu i dalje članice EU-a. Uvoz iz članica EU-a u 2021. čini 76,5% ukupnog uvoza, te bilježi rast od 19,5% u godini dana. Vidimo kako su Njemačka i Italija „zamijenile“ mjesto u uvozu, ali i dalje su uz Sloveniju najvažniji partneri. Porast uvoza iz Njemačke porastao je za 19,6%, iz Italije za 26,5% i iz Slovenije za 20,3%. Uvoz iz država izvan EU-a u godini dana čini 23,5% ukupnog uvoza RH i porastao je za 38,9% u odnosu na isto prošlogodišnje razdoblje. Porastao je i uvoz iz BiH, za 45,6%, što čini udio u ukupnom uvozu od 3,4%, a najviše se uvozila električna energija. U 2021. porastao je i uvoz iz SAD-a, za 229,5%, što čini udio u ukupnom uvozu od 2%, a najviše se uvezio prirodni plin (Državni zavod za statistiku, 2022). Najviše uvoza u RH iznosi nafta i naftni derivati (15,4 milijarde kuna), cestovnih vozila (13,7 milijardi kuna) i farmaceutskih i medicinskih proizvoda (11,9 milijardi kuna).

Slika 5: Najvažniji vanjskotrgovinski partneri u uvozu

Izvor: Državni zavod za statistiku, 2022.

6. ZAKLJUČAK

Činjenica da su obje krize napravile velike štete za gospodarstvo hrvatske, a i svijet nije upitna. Hrvatska se oporavljala od velike krize 2008. godine dugi niz godina te će ista situacija biti sa COVID-19 krizom. Hrvatska je imala vrlo dobar uspon prije samih kriza u vanjskotrgovinskom trgovanju, a kao posljedica krize to je sve strmoglavo palo i nastavilo padati. Hrvatska je započela oporavak od COVID-19 krize, ali je sada nastupila druga vrste krize koja je uzrokovana Ruskim napadom na Ukrajinu što je dodatno oštetilo vanjsku trgovinu hrvatske. Kada pričamo o gospodarstvu hrvatske svima je jasno kako je hrvatsko gospodarstvo uvozno, tj, Hrvatska ovisi o uvozu. Kroz analizu podataka vidljivo je kako Hrvatska ostvaruje deficit vanjske trgovine iz godine u godinu, koji se povećao zahvaljujući krizama. Ulazak hrvatske u EU pomogao je rastu hrvatskog izvoza, ali i uvoza koji je i dalje u većem rastu nego izvoz. Sve u svemu, smatram da nije bilo navedenih i uspoređivanja kriza hrvatska bi bila u gospodarskom rastu i BDP po stanovniku bi bio veći. Ne bi bilo toliko nezaposlenih i sve bi normalno funkcioniralo, naravno to je samo moje razmišljanje koje ne znači da je istinito ili da bi bilo uistinu tako. Isto tako smatram kako hrvatsko gospodarstvo i njegove institucije moraju kroz jasnu strategiju i programe iskoristiti članstvu u EU kako bi ojačale i potaknule hrvatske izvoznike da što više izvoze, a isto tako da ti isti poduzetnici mogu zadovoljiti potrebe domaćeg gospodarstva, zbog koje će se smanjiti ovisnost o uvozu. Kao što sam ranije napomenuo, nije sporno kako je trenutna situacija s COVID-19 krizom imala utjecaj na smanjenje uvoza i izvoza, ali je možda baš to okidač koji može utjecati na smanjenje uvoza.

7. LITERATURA

Andrijanić, I. (1999.) *Vanjska trgovina – kako poslovati s inozemstvom*, Mikrorad, Zagreb, str. 475.

Bogčev, M., (2020.) *Izvozna konkurentnost Republike Hrvatske*, Diplomski rad, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet. Dostupno na: <https://repositorij.efzg.unizg.hr/islandora/object/efzg%3A5538/datastream/PDF/view> [2022.]

Državni zavod za statistiku: *Robna razmjena Republike Hrvatske s inozemstvom u 2019. konačni podaci* (2020.) Dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/04-02-02_01_2020.htm [29. svibnja 2020.]

Državni zavod za statistiku: *Učinci pandemije bolesti COVID-19 na društveno-ekonomske pokazatelje* (2022.) Dostupno na: https://web.dzs.hr/Hrv/Covid-19/robna_razmjena_10_20.html [2022.]

Europsko vijeće: *10 koraka EU-a za borbu protiv bolesti COVID-19 i osiguravanje oporavka* (2022.) Dostupno na: <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/coronavirus/10-things-against-covid-19/> [20. travnja 2022.]

Eurostat: *Činjenice i podaci o životu u Europskoj uniji* (2021.) Dostupno na: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/key-facts-and-figures/life-eu_hr#kvaliteta-%C5%BEivota [2021.]

Eurostat: *Gross domestic product at market prices* (2022.) Dostupno na: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/bookmark/b778c6cf-1239-4fc0-871c-73659fdc682a?lang=en> [2022.]

Furdi, I. (2021.) *Međunarodna trgovinska razmjena RH s članicama EU*. Diplomski rad. Varaždin: Sveučilište Sjever. Dostupno na: <https://dabar.srce.hr/islandora/object/unin%3A3954> [23. srpnja 2022.]

Gašić, M. I Galić, M. (2012.) *Suvremeno poduzetništvo u korelaciji s vanjskom trgovinom*. Izvorni znanstveni članak. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/130181> [2012.]

Hrvatska elektroprivreda: *Izvori energije* (2022.) Dostupno na: <https://hep.hr/opskrba/trziste-elektricne-energije/trziste/izvori-energije/1385> [2022.]

Hrvatska gospodarska komora: *Robna razmjena županija s inozemstvom u 2019. godini-privremeni podaci* (2020.) Dostupno na: <https://hgk.hr/documents/robna-po-zupanijama-za-2019-privremeni-podaci5e7b6e8489722.pdf> [ožujak 2020.]

Hrvatska gospodarska komora: *Županije- Razvojna raznolikost i gosodarski potencijali* (2021.) Dostupno na: <https://hgk.hr/documents/analiza-zupanija-2021-f-web61e92db81b50d.pdf> [listopad 2021.]

Hrvatska narodna banka: *bilten 179., str.17.* (2012.) Dostupno na: <https://www.hnb.hr/-/bulletin-179> [ožujak 2012.]

Hrvatska narodna banka: *Što je činio HNB tijekom krize* (2011.) Dostupno na: <https://www.hnb.hr/-/sto-je-cinio-hnb-tijekom-krize> [7. travnja 2011.]

Hrvatska narodna banka: *Pandemijski izazov: kako izdvojiti šok ponude i šok potražnje u uvjetima bolesti COVID-19* (2021.) Dostupno na: <https://www.hnb.hr/documents/20182/4048103/i-066.pdf/4a8ceebd-97a7-5af1-e761-e518d93319bf> [studeni 2021.]

Hrvatski zavod za zapošljavanje: *Registrirana nezaposlenost: Prostorna jedinica- županija, godina- mjesec* (2022.) Dostupno na: <https://statistika.hzz.hr/Statistika.aspx?tipIzvjestaja=1> [2022.]

Katunarić, A., (1983.) *Vanjska trgovina – principi i praksa, Poduzeće–banka*, Zagreb, str. 29.– 30.

Kovač, I., (2012.) *Analiza međunarodne robne razmjene Republike Hrvatske od godine 2001. do 2010.* Stručni članak. Državni zavod za statistiku. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/78941%20%20> [1. srpnja 2012.]

Milkotić, S., (2010.) *Globalna financijska kriza- uzroci, tijek i posljedice.* Stručni rad. Pravni fakultet u Zagrebu. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/98006> [2010.]

Papeš, F., (2019.) *Utjecaj krize iz 2008. na svijet i Hrvatsku.* Završni rad. Split: Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet. Dostupno na : <https://repozitorij.efst.unist.hr/islandora/object/efst%3A3007/datastream/PDF/view> [2019.]

Rogić Dumančić, L., Bogdan, Ž., Raguž Krištić, I. (2020.) *Utjecaj COVID-19 krize na Hrvatsko gospodarstvo.* Izvorni znanstveni članak. Zagreb: Ekonomski fakultet u Zagrebu. Dostupno na: https://scholar.google.hr/scholar?q=Utjecaj+COVID-19+krize+na+Hrvatsko+gospodarstvo&hl=hr&as_sdt=0&as_vis=1&oi=scholar

The Observatory of Economic Complexity: *Foreign trade exchange of the Republic of Croatia* (2020.) Dostupno na: <https://oec.world/en/home-a> [2020.]

Štulec, I., Vučković, V., Baković, T. (2014.) *Impact of Croatian EU accession on it's foreign trade and customs system.* Review article. Zagreb: Ekonomski fakultet u Zagrebu. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/132843> [21. kolovoza 2014.]

Trading economics: *Croatia Industrial Production* (2022.) Dostupno na: <https://tradingeconomics.com/croatia/industrial-production> [2022.]

Turčić, Z. (2014.) *Hrvatsko gospodarstvo u vanjskotrgovinskoj razmjeni*. Pregledni rad. Zagreb: Hrvatske autoceste d.o.o.. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/139873> [2. prosinca 2014.]

Vrgoč, I. (2019.). *Robna ramjena RH prije i poslije članstva u EU*. Završni rad. Split: Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet. Dostupno na: <https://zir.nsk.hr/islandora/object/efst%3A3171> [23. srpnja 2019.]

Workman, D. (2021.) *Croatia's top 10 exports*. Article. Dostupno na: <https://www.worldstopexports.com/croatias-top-10-exports/> [2021]

World integrated trade solution: *Croatia trade statistics* (2022.) Dostupno na: <https://wits.worldbank.org/countryprofile/en/hrv> [2022.]

POPIS SLIKA:

Slika 1: BDP po glavi stanovnika izražen u standardu kupovne moći.....	23
Slika 2: Stope inflacije u RH i doprinosi inflaciji	25
Slika 3: Industrijska proizvodnja i robni izvoz odabranih zemalja tijekom 2011. godine.....	26
Slika 4: Najvažniji vanjskotrgovinski partneri u izvozu	28
Slika 5: Najvažniji vanjskotrgovinski partneri u uvozu	29

POPIS TABLICA:

Tablica 1: Trgovinska razmjena RH sa inozemstvom za razdoblje od 2010. do 2012. godine .	3
Tablica 2: Vanjskotrgovinska razmjena RH s ekonomskim grupacijama prije ulaska u EU.....	4
Tablica 3: Vanjskotrgovinska razmjena RH sa članicama ekonomskih grupacija u mil. HRK.	4
Tablica 4: Vanjskotrgovinska razmjena RH 2014.-2019.	7
Tablica 5: Robna razmjena RH s inozemstvom po županijama 2019. godine.....	8
Tablica 6: Robna razmjena s inozemstvom po županijama 2020. godine	9
Tablica 7: Indeksi uvoznih i izvoznih cijena prema NKD-u.....	13
Tablica 8: Bruto domaći proizvod po tržišnim cijenama, Euro po stanovniku.....	22

POPIS GRAFIKONA:

Grafikon 1: Trgovinski partneri RH 2010.-2012.	5
Grafikon 2: Najveći izvozni proizvodi RH 2010.-2012.....	6
Grafikon 3: Kretanje stope rasta uvoza i izvoza RH 2014.-2019.....	7
Grafikon 4: Struktura udjela pojedinih izvora električne energije.....	12
Grafikon 5: Broj nezaposlenih	16
Grafikon 6: Robna razmjena s inozemstvom od prosinca 2018. do prosinca 2019.	19